

8. АНАЛІТИКА

Ніна Федорівна Федорова,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
головний співробітник відділу
інноваційних технологій
Інституту обдарованої дитини
НАПН України,
м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4382-4686>

УДК 37.013.8

DOI: [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2020-1\(76\)-81-87](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2020-1(76)-81-87)

СТОРІНКАМИ ПРАЦІ ГІ ЛЕФРАНСУА «ПСИХОЛОГІЯ ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ»

Анотація.

У статті автор, здійснюючи аналіз наукової праці Гі Лефрансуа «Психологія для вчителя», звертає увагу читача на запровадження профільного навчання учнів в академічних і професійних ліцеях, що стає поглибленням інтелектуального розвитку учнів у контексті соціально-економічного світового прогресу. В Україні щороку збільшується кількість середніх закладів освіти (ліцеїв), де учні мають отримувати інтелектуальний розвиток відповідно здібностей та інтересів. Тому фахівці, які займаються проблемою освіти обдарованих дітей, вважають, що масова школа не дає повної можливості виконувати функцію розвитку таких дітей, тому що традиційна освітня система характеризується певним формалізмом і відсталістю. Таким чином, вважаємо за необхідне зосередити увагу на вивченні проблеми когнітивного розвитку інтелектуальної обдарованості як атрибуту інтелекту, як апарату розумної поведінки особистості. Автор зупиняється на обґрунтуванні деяких понять, що дають можливість глибше занурити педагогічну громаду щодо використання наукових понять, пов'язаних з інтелектуальною обдарованістю учнів. Це такі поняття: «когнітивна психологія», «когнітивний стиль», «пізнання», «інтелект» тощо.

Ключові слова: когнітивна психологія; когнітивний стиль; пізнання; інтелект.

Реформою загальної середньої освіти в Україні передбачено запровадження профільного навчання в академічних і професійних ліцеях. Диференціація освітнього процесу, врахування здібностей і запитів учнів поглиблюється у зв'язку з функціонуванням спеціалізованих закладів освіти, зокрема наукових ліцеїв, де навчатимуться інтелектуально обдаровані діти 5–12-х або 10–12-х класів. Важливість вивчення цієї проблеми пояснюється тим, що інтелектуальний потенціал і творчі здібності людей є основою соціально-економічного прогресу будь-якого суспільства та виступають в ролі одного з вирішальних факторів економічного розвитку.

Останніми роками інтерес до цієї проблеми значно зріс. Збільшилася кількість публікацій і досліджень з означеної проблеми. Проте практична ситуація в розв'язанні питань, що пов'язані з розвитком інтелектуальної обдарованості учнів в системі освіти, майже не змінилася. Кількість шкіл для обдарованих дітей, експериментальних класів і класів із диференційованим навчанням є недостатньою. Більшість обдарованих дітей продовжують навчатися в загальноосвітніх школах.

Фахівці, які займаються вивченням проблеми освіти обдарованих дітей, вважають, що масова школа не дає повної можливості виконувати функцію розвитку таких дітей, тому що традиційна освітня система характеризується певним формалізмом і відсталістю. Наявні наукові та практичні результати базуються на розрізненні і застарілих теоретичних засадах, що вимагають модернізації та перегляду практичних наслідків.

Тому вважаємо, що необхідно зосередити увагу на вивченні проблеми когнітивного розвитку інтелектуальної обдарованості як атрибуту інтелекту, апарату розумної поведінки особистості.

Поняття «когнітивна психологія» (від лат. *cognitio* – знання, пізнання) – один із провідних напрямів сучасної зарубіжної психології, що вивчає структуру й перебіг пізнавальних процесів особистості. Виникла когнітивна психологія в США наприкінці 50-х років ХХ ст. як реакція на характерне для біхевіоризму заперечення ролі психічних процесів та їх структурної організації в діяльності особистості. Когнітивна психологія значну увагу приділяє навчанню. У цьому контексті ефективно навчання можливе за умови,

коли матеріал, що пов'язаний з наявними знаннями та вміннями включається в чинну когнітивну структуру (ієрархічно організовану систему знань учнів) [2].

Проте лише цим обґрунтуванням ми не маємо можливості йти далі, тому розглянемо поняття, що пов'язані з когнітивністю, а саме: поняття «**когнітивний дисонанс**» та «**когнітивний стиль**». Так, когнітивний дисонанс С. Гончаренко обґрунтовує так: «...це явище, що полягає в переживанні особистістю суперечностей у змісті пізнання, описує психологічні механізми поведінки особистості в умовах, коли її переконання суперечать реальності. У такому випадку особистість, наприклад, може бути переконаною в чесності свого приятеля, про якого несподівано дізнається, що він вчинив крадіжку. Тут суб'єкт пізнання намагається зберегти психологічну відповідності (дисонансу) між ними.

Дисонанс виступає в цьому випадку сильним мотиватором, стимулюючи особистість до активних дій. Окремі положення теорії когнітивного дисонансу застосовуються під час аналізу проблем навчання і виховання» [там само]. Поняття «**когнітивний стиль**» обґрунтовується як система притаманних особистості способів пізнання, запам'ятовування, мислення, розв'язування певних задач. Це поняття впливає на успішність діяльності та визначає її манеру, спосіб, шлях до мети. Йдеться не про досягнення певного результату, а про можливість існування різних за структурою, але однакових за ефективністю способів його отримання. Когнітивний стиль виявляється переважно в мотиваційно нейтральних, нестресових (рутинних) ситуаціях [там само].

Осягнувши наведені вище обґрунтування, ми можемо звернути увагу на когнітивний розвиток особистості. Пізнання підказує, що це мистецтво або дар розуміння. Таким чином, когнітивні особистості вивчають, обробляють і використовують інформацію. Отже, когнітивний розвиток стосується інтелектуальних процесів розвитку особистості від дитинства до кінця її життя. Значний відрізок життя відомий швейцарський психолог

Ж. Піаже присвятив вивченню взаємодії особистості з навколишнім середовищем, що сприяє когнітивному розвитку.

Основні ідеї інтелектуального розвитку

Дж. Піаже

Провідними ідеями Ж. Піаже був дивовижний і складний погляд на людський розвиток. За своє життя вчений написав 52 книги і опублікував 478 статей. Головним досягненням Ж. Піаже є його визначення особистісного розвитку як процесу адаптації. Вищою формою адаптації є пізнання. Тому звернемося ще раз до словника С. Гончаренка, щоб згадати яке обґрунтування зроблено з цього приводу. Так, поняття «**пізнання**» – це процес цілеспрямованого активного відображення об'єктивного світу у свідомості людей [2]. Пізнання містить знання, розуміння, розв'язання задач і пов'язані з ними інтелектуальні процеси.

Говорячи про людський інтелект та інтелектуальні здібності згадаємо, що поняття «інтелект» вперше запровадив англійський учений Ф. Гальтон. **Інтелект** – це відносно стійка структура розумових здібностей особистості, яка містить набуті знання, досвід і здібності в їх подальшому накопиченні та використанні під час розумової діяльності. У широкому розумінні інтелект – це розумові здібності особистості, комплекс пізнавальних процесів, а в більш вузькому розумінні – це розум, мислення. У структурі інтелекту провідними компонентами є: мислення, пам'ять і здібність до розумної поведінки в проблемних ситуаціях.

Поняття «інтелект» у психологічній літературі має щонайменше три визначення. Це:

- 1) загальна здібність до пізнання та розв'язання проблеми, що визначається будь-якою діяльністю та є основою інших здібностей;
- 2) система пізнавальних здібностей особистості (від відчуття до мислення);
- 3) здібність до розв'язання проблем без зовнішніх спроб і помилок (в умі) протилежна здібність до інтуїтивного пізнання. Сьогодні відсутній єдиний підхід до розуміння цієї дефініції.

Доречно навести психологічні стадії розвитку цієї ідеї, які були розроблені Е. Еріксоном (табл. 1).

Таблиця 1

Вісім психологічних стадій розвитку когнітивності

Стадії		Основна задача розвитку	Фактори, які впливають на результати розвитку
за Е. Еріксоном	за З. Фрейдом		
Довіра проти недовіри. Незалежність, невпевненість	Усна (0–18 місяців); Анальна (1,5–3 роки)	Розвиток довіри до навколишнього світу. Розвиток відчуття контролю над власною поведінкою; усвідомлення того, що наміри можливо контролювати	Мати: тепло, любов, взаємодія. Підтримка батьків VS імітація
Ініціатива проти почуття провини	Фалічна (3–6 років)	Самоідентифікація посередництвом ідентифікації з батьками; почуття відповідальності за власні вчинки	Підтримка батьків; ідентифікація

Продовження табл. 1

Працелюбство проти неповноцінності. Ідентифікація проти плутанини ролей.	Латентна (6–11 років); Генітальна (11 років і старше)	Самоідентифікація через спілкування з однолітками, Інтенсивна самоідентифікація – це Его; вибір Я-концепції	Освітній заклад, учителі; навчання; заохочення
Близкість проти ізоляції.	Генітальна (молодший, дорослий)	Розвиток міцних відношень з іншими особами; досягнення інтимності	Подружжя, колеги, партнери, суспільство
Генеративність проти самопоглинання. Мудрість проти відчаю.	Генітальна (дорослий) Генітальна (похилий)	Друзі, діти, колеги, суспільство. «Дорослі» ролі: самоствердження. Усвідомлення неминучості смерті	Подружжя, діти, друзі, родичі Друзі, родичі, діти, подружжя, суспільство, релігія

Джерело: Erik H. Erikson/ Identity and the Life Cycle/ Used by permission of W.W.Norton & Company, Inc. Copyright © 1980 by W.W. Norton, Inc. Copyright © 1959 by Universities Press. Inc

Також Ж. Піаже виділив **чотири фактори**, що визначають характер когнітивного розвитку та є важливим аспектом розвитку особистості:

- 1) тенденція врівноваженості;
- 2) дозрівання (фізичне: мовний розвиток, контроль за язиком, губами, ротом);
- 3) активне набуття досвіду: активна взаємодія з оточуючим світом;

4) соціальна взаємодія з іншими особистостями (не лише про речі, а й про інших осіб і самого себе).

Важливим внеском Ж. Піаже є розроблення стадій особистісного розвитку людства. Кожна з цих стадій характеризується певною моделлю поведінки, мислення та способами розв'язання поставлених задач. Автор описує процес когнітивного розвитку, а також його головні характеристики та особливості (табл. 2).

Таблиця 2

Стадії когнітивного розвитку (за Ж. Піаже)

№	Стадії	Вік	Наближені характеристики
1	Сенсорномоторна	0–2	Моторний розвиток: живу тут і зараз; відсутні: мова, мислення, розуміння об'єктивної дійсності речей
2	Доопераційна, передпонятійна	2–7 2–4	Егоцентричне мислення. Сприйняття відіграє керівну роль
3	Інтуїтивна, конкретні операції	4–7 7–11	Швидше інтуїтивні ніж логічні рішення. Здібність зберігати в пам'яті; виділяти класи; розуміти сутність чисел; мислення стає конкретним; повернення мислення
4	Формальні операції	11, 12–14, 15	Повна сформованість мислення; формально-логічне мислення; здібність формулювати гіпотези

З огляду на вказані вище фактори, можна дійти важливих висновків стосовно педагогічних принципів. Вони є рецептами для педагогічної практики, тобто керівництвом до розвитку нашого власного стилю надання освітніх послуг. Кожний із цих принципів відповідає конструктивістському підходу до навчання, що передбачає активну участь самого учня в організації освітнього процесу.

Далі зупинимося на теорії інтелектуального розвитку (за Ж. Піаже). У цьому питанні головним у теорії когнітивного (інтелектуального) розвитку є обробка інформації, визначення головного, а також його систематизація за важливістю. Кінцевий результат цієї діяльності Ж. Піаже назвав **когнітивною структурою**. Поняття «когнітивна структура» – це організована множина знань особистості. Для автора цієї теорії когні-

тивна структура є *головною одиницею інтелекту*. Зазначена одиниця формується в процесі асиміляції об'єктів і змінюється у процесі акомодатії. Кожна схема названа відповідно дії, що її відображує (наприклад, схема зору чи хватання). Як обґрунтовуються поняття «асиміляція» та «акомодатія»? Поняття «асиміляція» – це приведення об'єктом у відповідність отриманий раніше досвід з певної ситуації. Асимілювати – означає використовувати раніше отриманий досвід. Поняття «акомодатія» передбачає модифікацію дій або здібності відповідно до вимог ситуації навколишнього середовища. Згідно з думками Ж. Піаже, ці два поняття розглядаються як інструмент особистості [1, с. 70].

Погляди Ж. Піаже відомі в усьому світі, а його ідеї значно вплинули на розвиток освіти. Теорія дитячого розвитку Ж. Піаже – це класика сучасної

психології. Більш важливим є педагогічне спрямування, що пов'язано з трьома темами: 1) конструктивістською теорією навчання, 2) теорією акселерації розвитку, 3) формулюванням основних принципів навчання.

Соціокультурну когнітивну теорію розвитку особистості розвинув Л. Виготський. У своїй теорії науковець центральною ланкою досліджень обрав культуру та соціальні фактори впливу. Л. Виготський – російський учений, який почав у 1920-х рр. вивчати проблеми дитячого розвитку під назвою «педологія», що вивчала проблеми розвитку використовуючи зарубіжні тести для оцінювання розвитку та діагностування відхилень у розвитку. В основі його теорії три принципи: *перший* – важливість культури, *другий* – роль мови, *третій* – взаємодія дитини з оточуючим середовищем.

Соціокультурна когнітивна теорія розвитку Л. Виготського

На думку Л. Виготського, культура є могутнім інструментом у когнітивному розвитку дитини. Культура зростає, змінюється та значно впливає на особистість і суспільство. Культура визначає рівень розвитку особистості, формує ментальні, функціональні структури людини. Людина створює культуру, а культура – створює людину. Чим більше ми віддаємо культурі, тим більше вона повертає. Це є *специфічною взаємністю*. Що ми розуміємо під поняттям «культура»? **Культура** – це модель соціально зумовленої поведінки, що характеризує особистостей як групу. Культура містить всі відношення та вподобання відповідно більш важливих для групи речей [с. 84]. Видатний вітчизняний учений С. Гончаренко так обґрунтовує поняття «культура» – це виховання, освіта і розвиток, тобто комплекс практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, що відображають досягнутий рівень розвитку суспільства і людини... Сфера духовного життя суспільства, що охоплює систему виховання, освіти, духовної творчості...» [1, с. 248].

Складниками культури є мова, соціальна мова, егоцентрична мова. Мова дозволяє нам мислити, контролювати поведінку. Без мови наші психічні функції все життя залишалися б на примітивному рівні. У процесі соціальної взаємодії відбувається виховання та навчання. Так, Л. Виготський виділяє три стадії розвитку функції мови: 1) *соціальна* (контролювати поведінку оточуючих або показувати прості емоції); 2) *егоцентрична* (слугує містком між примітивною та внутрішньою мовами); 3) *внутрішня* («...тихо сам з собою я веду бесіду», тобто мова нам сповіщає, що жива/ий, супроводжуючи вищі психічні функції).

Доречно нагадати обґрунтування кожного з цих понять. У соціокультурній когнітивній теорії Л. Виготського поняття «соціальна мова» – це більш примітивна стадія мовного розвитку. По-

няття «егоцентрична мова» – перехідна стадія мовного розвитку продовжується від 3 до 7 років. На цьому етапі дитина часто розмовляє сама з собою, намагається контролювати власну поведінку. Поняття «внутрішня мова» – це кінцева стадія розвитку, якої дитина досягає у віці 7 років. Вона характеризується мовою «про себе» і свідомістю вербального спілкування, спрямованого на накопичення змістом наше мислення і поведінку [2, с. 83].

Стосовно освіти Л. Виготський сформулював основні принципи соціокультурного когнітивного розвитку особистості.

1. Освіта, що містить навчання і виховання спрямована на розвиток особистості дитини.

2. Оскільки розвиток особистості пов'язано з розвитком креативності (творчих здібностей), то однією з важливих задач освіти є забезпечення можливостей для розвитку креативного потенціалу.

3. Для ефективності навчання та виховання є потреба активності тих, хто навчається; учень має бути активним учасником освітнього процесу.

4. Учитель має спрямовувати професійну діяльність у потрібному напрямі.

5. Більш ефективними методами навчання є ті, які враховують індивідуальні особливості кожного учня.

На нашу думку, ці принципи сьогодні стали ще більш важливими, тому що вони спрямовані саме на індивідуальність суб'єкта освітнього процесу.

Ще одним важливим складником теорії Л. Виготського є «допоміжні конструкції». Це поняття Л. Виготський обґрунтовує так: термін, що визначає важливі для педагогічної практики наслідки з власної соціокультурної когнітивної теорії, а це передбачає різні види підтримки, що вчитель використовує з метою підвищення ефективності навчання. Допоміжні конструкції частіше приймають форму вказівок і пропозицій (вербальна підтримка) і є більш ефективним інструментом для вивільнення потенціалу тих, хто здобуває освіту [2, с. 84].

Допоміжна конструкція – це метафора, прообраз моделі навчання у співробітництві, що проектується на дійсність. Вона передбачає співробітництво учителя й учня, за якого реалізується індивідуальний підхід в освітньому процесі. Існує значна кількість допоміжних конструкцій, що вчителі використовують на практиці:

- демонстрація того, як потрібно виконувати завдання;
- пояснення процедур;
- забезпечення моделями (образами);
- систематичний розвиток базисних навичок;
- задавання питань із метою перевірки розуміння теми;
- виправлення помилок;

- виявлення та корекція неправильних понять;
- мотивація;
- формулювання якісних та реалістичних цілей [там само, с. 86].

Реформування середньої освіти сьогодні має використовувати напрацьовані роками та доведені на практиці підходи, що безпосередньо виходять на особистість учня. Таким підходами ми вважаємо конструктивізм і директивізм.

Конструктивістські підходи до надання освітніх послуг в середній освіті (навчання відкриттям) є прикладами руху за прогресивну освіту. **Директивний підхід** застосовують для описання підходів до надання освітніх послуг учням і зосереджують на вчителі. Ці підходи відображають погляди, відповідно до яких смисловою інформацією конструюють самі учні. Наведемо порівняльну таблицю надання освітніх послуг з використанням згаданих вище підходів (табл. 3).

Таблиця 3

Порівняння директивного та конструкторського підходів

№		Директивне навчання	Конструктивізм
1.	<i>Деякі описові поняття</i>	Орієнтовано на вчителів. Традиційне. Старе. Дидактичне	Орієнтовано на учня. Прогресивне. Рефлексивне. Гуманістичне
2.	<i>Метафори навчання.</i>	Засвоєння	Участь
3.	<i>Деякі підходи до надання освітніх послуг.</i>	Лекції, розповіді демонстрації, керівництво, пояснення	Навчання за допомогою відкриттів, сумісне навчання, Когнітивна навчання
4.	<i>Моделі вчителя.</i>	Учитель як організатор, Учитель як керівник	Учитель як «терапевт». Учитель як рятувальник
5.	<i>Деякі споріднені теорії</i>	Біхевіористичні (поведінкові) теорії, такі, як теорія Б. Скінера; когнітивні теорії, такі, як теорія Д. Аусюбеля	Когнітивні теорії, такі як теорія Ж. Піаже, Дж. Брунера, Дж. Дьюї

Поняття «біхевіоризм» має англійське походження. Ввести його в наукову лексику запропонував американський психолог Дж. Уотсон у ХХ ст., який визначав його як предмет психології поведінки людини та тварин. До поведінки належать усі реакції, що підлягають зовнішньому спостереженню у відповідь на зовнішні подразники (стимули). Одиницею аналізу поведінки було визначено конкретний зв'язок між стимулом і реакцією... Головні методи дослідження і поняття «біхевіоризм» було перенесено в педагогіку, соціологію та антропологію. Родоначальником цього напрямку є Е. Торндайк [2, с. 54].

Когнітивні теоретики вважають, що знання існують не в вакуумі, а залежать від відносин. Знання людства тотожні декларативній пам'яті. Вони є складниками факторів, що людина засвоює, та досвіду, набутого нею впродовж життя і професій-

ної діяльності. Отже, декларативні знання протирічать процедурним, які містять знання стосовно того, що необхідно зробити будь-що. Смысл процедурних знань також виникає зі взаємозв'язку.

Когнітивні знання – це факти, інформація та досвід, які є складником того, що нам відомо. Їх також називають *декларативною пам'яттю*.

Процедурні знання – це знання того, як зробити будь-що; знання процедур з додатком до фактів (або декларативні знання). Їх також називають *процедурною пам'яттю*.

Деякі з когнітивно-орієнтованих теорій особливо добре відображають педагогічні додатки. Ці теорії дещо схожі не дивлячись не те, що використовуються різними термінами для опису змісту та процесів когнітивної організації. Однак в одному значущому аспекті ці теорії значно різняться [там само, с. 161].

Таблиця 4

Погляди та припущення когнітивних пояснень навчання

№	Погляди/припущення	Пояснення/наслідки
1.	Поточне навчання будується на базі попереднього навчання	Учні на початку нерівні: враховуючи різницю в їхній підготовці вони часто по різному усвідомлюють один і той же досвід
2.	Навчання містить обробку інформації	Це активний процес, що багато в чому залежить від того, що учень вже знає
3.	Смысл містить взаємозв'язки	Смысл здобуття (конструювання) з досвіду, відображає відношення між попереднім і новим навчанням
4.	Навчаючи необхідно приділяти увагу взаємозв'язкам і стратегіям	Акцент на усвідомлення, а не на механічне навчання; ціль – допомога учням навчитися тому, як потрібно навчатися, на відміну від простого засвоєння ізольованих порцій інформації

Теорія Дж. Брунера: навчання шляхом відкриття

Теорія Дж. Брунера пропонує один із варіантів відповідей на питання: Як учні добувають інформацію із середовища та як вона використовується?

Так, Дж. Брунер визначає навчання та сприйняття як акти обробки інформації, що відображають нашу потребу спрощувати та усвідомлювати середовище. Ми це відтворюємо із загальних елементів і власного досвіду. Водночас ми вияв-

ляємо та винаходимо значну кількість взаємозв'язків між поняттями. Це Дж. Брунер називає системою кодування. Навчальні предмети з їх темами і підтемами можна розглядати як деяку схожу структуру. Щоб фундаментально вивчати предмет і бути здібним усвідомлювати його, учням необхідно створити власну систему кодування – *власні* розумові уявлення цих важливих ідей та відношень. Наведемо графіку системи кодування (рис. 1) [там само, с. 162].

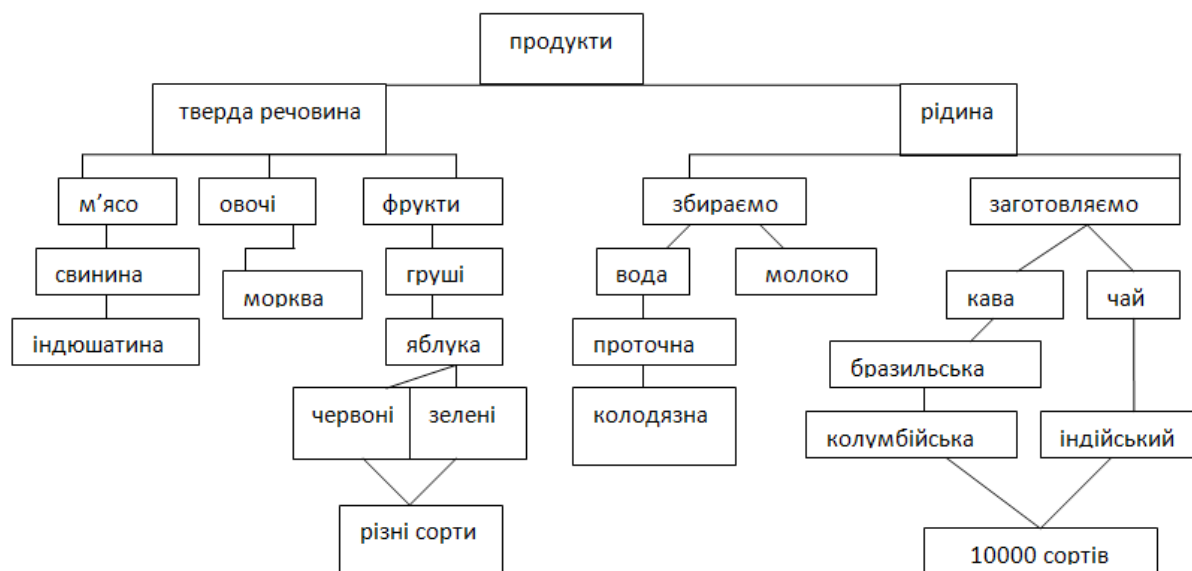

Рис. 1. Система кодування

Категорія – це поняття, що Дж. Брунер застосовує з метою опису групи споріднених об'єктів або подій. У цьому розумінні категорія є поняттям (концептом) і об'єктом сприймання (перцептом). Також Дж. Брунер визначає категорію як правило для зарахування об'єктів до одного класу.

Система – поняття Дж. Брунера, що належить до ієрархічно впорядкованих категорій.

Умови, що полегшують навчання шляхом відкриття

Існує чотири групи умов, що сприяють полегшенню навчання учнів шляхом відкриття: 1) настрій, 2) стан потреби, 3) володіння конкретикою, 4) різновиди навчання. Варто окремо розглянути кожну групу умов.

Настрій – це реагування певним чином. Одним зі способів впливу на настрій є *повчання*. Можна спонукати учня запам'ятати матеріал, що містить певні елементи інформації або зробити це перевіряючи на знання ізольованих елементів інформації. Такий спосіб Дж. Брунер назвав «поверховим підходом». У ролі поверхневого підходу навчання можливо спонукати учнів шукати між елементами інформації певні поєднання. **Стан потреби** – це рівень збудження або готовності учня, тобто учню необхідно перебувати в стані готовності, а не розслаблятися. **Володіння конкретикою** передбачає

те, в якому ступені учень оволодів конкретною інформацією, що стосується предмета. Потрібно зауважити, що чим ширший спектр інформації, якою володіє учень, тим імовірніше, що він виявить взаємозв'язки всередині цієї інформації. **Різновиди навчання** – це четверта змінна, що є важливою для полегшення навчання учня шляхом відкриття. Учень отримуючи інформацію з різних джерел та умов вибудовує систему кодування та організовує цю інформацію. З огляду на це, учитель рекомендує учням щоб один і той самий предмет він прослуховував лише один раз, з різним ступенем абстрагування залежно від інтересів, здібностей і базових знань учнів [там само, с. 164].

Отже, спонукання до використання різних педагогічних підходів шляхом відкриттів більше проявляється в конструктивістських підходах до навчання учнів. Досліди підходів до навчання учнів, зорієнтованих на концептуальні зміни, показали, що ці підходи краще застосовувати для природничих наук, але їх можна застосовувати і до соціальної сфери, а також для навчання дорослого населення.

Також Дж. Брунер вважає, що більш корисним підходом до організації навчання учнів корисним є *спіральний навчальний план*. Це такий план, що розвиває теми та надає їм новий розвиток на різних ступенях навчання. Він ідеально підходить

для здійснення відкриттів. *По-перше*, він забезпечує організацію навчання відповідно до принципів, представляє їх в систематизованому вигляді: від простого до складного, що відповідає формуванню системи кодування. *По-друге*, спіральний план передбачає **неодноразове повторення** знань, що **завжди є корисним** для учнів.

Спіральний навчальний план – це поняття, що запровадив Дж. Брунер для об'єднання нового матеріалу або інформації з наявною інформацією. Це поняття припускає процес, за посередництва якого новий стимул стає складником того, що вже наявне в когнітивній структурі [там само, с. 166].

Таким чином, для учнів важливим є використання в освітньому процесі більше посібників (аудіовізуальних, конкретних або символічних моделей і мультимедійних джерел інформації та стимуляції). Це дає учням змогу набувати досвід безпосередній та опосередкований, що сприяє формуванню понять.

У наступних публікаціях буде продовжено пошук інтелектуального розвитку учнів ліцеїв.

Використані літературні джерела

1. *Лефрансуа Ги*. Психологія для учителя. 11-е Международное издание. Санкт-Петербург ; Москва : Олма-Пресс, 2003. 408 с.
2. *Гончаренко С.У.* Український педагогічний енциклопедичний словник. Вид. 2-ге, доповн. й переробл. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.

References

1. Lefransua, Gi (2003). *Psihologija dlja uchitelja [Psychology for the teacher]*. St. Peterburg, Moscow. 408 p.
2. Honcharenko, S.U. (2011). *Ukrainskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical encyclopedic dictionary]*. Rivne: Volynski oberehy, 552 p.

Fedorova Nina. The Pages of Guy Lefrancois Work "Psychology for Teaching".

Summary.

In the article, the author analyzes the scientific work of Guy Lefrancois "Psychology for Teaching". The author draws the reader's attention to the introduction of profile education of students in academic and professional lyceums, which provides in-depth intellectual development of students in the context of socio-economic world progress. In Ukraine, the number of secondary education institutions (lyceums) is increasing every year; where students are expected to receive intellectual development according to their abilities and interests. Therefore, experts dealing with the problem of education of gifted children, believe that the mass school does not provide sufficient opportunities to fulfill the function of development of such children, because the traditional education system is characterized

by a certain formalism and backwardness. We believe that it is necessary to focus on the study of the problem of cognitive development of intellectual talent as an attribute of intelligence, as an apparatus of intelligent personality behavior. The author describes the rationale behind some concepts that make it possible to understand more deeply the use of scientific concepts related to students' intellectual gifting. These are the concepts of "cognitive psychology", "cognitive style", "cognition", "intelligence" and the like. These problems were thoroughly investigated by J. Piaget. His main achievement is his definition of personal development, namely: human development is the process of its adaptation. A higher form of adaptation is cognition.

The article deals with the eight psychological stages of the idea of cognitive development developed by E. Erickson. The author then introduces the sociocultural cognitive theory of the development of the eminent scientist L. Vygotsky, who believed that culture is a powerful tool in the cognitive development of a child. In his view, learning and perception are defined as acts of information processing that reflect our need to simplify and understand the environment.

Key words: cognitive psychology; cognitive style; cognition; intelligence.

Федорова Н.Ф. Страницами труда Ги Лефрансуа «Психология для учителя».

Аннотация.

В статье автор, осуществляя анализ научной работы Ги Лефрансуа «Психология для учителя», обращает внимание читателя на внедрение профильного обучения учащихся в академических и профессиональных лицеях, что становится углублением интеллектуального развития учащихся в контексте социально-экономического мирового прогресса. В Украине ежегодно увеличивается количество средних учебных заведений (лицеев), где ученики должны получать интеллектуальное развитие соответствию способностей и интересов. Поэтому специалисты, занимающиеся проблемой образования одаренных детей, считают, что массовая школа не дает полной возможности выполнять функцию развития таких детей, потому что традиционная образовательная система характеризуется определенным формализмом и отсталостью. Исходя из этих позиций считаем необходимым сосредоточить внимание на изучении проблемы когнитивного развития интеллектуальной одаренности в качестве атрибута интеллекта, как аппарата разумного поведения личности. Автор останавливается на обосновании некоторых понятий, дают возможность глубже погрузить педагогическую общественность к использованию научных понятий, связанных с интеллектуальной одаренностью учеников. Это такие понятия «когнитивная психология», «когнитивный стиль», «познания», интеллект» и другие.

Ключевые слова: когнитивная психология; когнитивный стиль; познания; интеллект.